

FÖREKOMSTEN AV ROVFÅGLAR VID ASKÖVIKEN 1966-75

Thomas Skoglund

INLEMMING

Följande uppsats behandlar den kända förekomsten av dagrovfåglar vid Askö-
viken under tioårsperioden 1966-75. Tio år har ansetts vara en lämplig
period för en redovisning och tanken är, att uppföljande redovisningar
skall göras efter varje tioårsperiod. Detaljerade anteckningar från åren
före 1966 har inte funnits att tillgå, men en sammanställning över äldre
observationer av mindre vanliga arter har gjorts av Lindell (1975a).

Området som behandlas, utgörs av det som traditionellt hänförs till Askö-
viken i fågelrapporter, d.v.s. ett par kilometers radie från viken i öster,
norr och väster samt Tidöhalvön.

Själva Askövikens, N 59° 30', O 16° 30', är en grund vik av Mellaren och
ligger ca 12 km SSV Västerås.

MATERIAL

I första hand har material hämtats från de anteckningsböcker, som Västerås
Ornitologiska Klubb haft vid Askövikens. Denna serie är komplett, så när
som på perioden jan - maj 1969. Kompletteringar har gjorts för vissa art-
er vid genomgång av fågelrapporter i Vår Fågelvärld, Meddelanden från
Västmanlands Ornitologiska Förening samt förteckningar över fågelakttag-
elser vid lokalen (se litteraturförteckningen). Beträffande observationer
av sällsynta och svårbestämda arter, har endast allmänt vedertagna iakt-
tagelser medtagits.

För de arter som noterats regelbundet, men inte häckar, har antalet obser-
verade exemplar per observationsdag framräknats. Hänsyn har ej tagits till
om det uppenbarligen rör sig om samma fågel. Detta kan naturligtvis ge en
något skev bild, men jag tror att den felkällan är liten för de flesta
arter. Ett klart undantag utgör dock havsörn, se vidare under denna. De
månatliga variationerna för dessa arter visas i figurer. I de figurer där
index använts, har bas för index utgjorts av genomsnittet för alla tio
åren. Delstrecken längs den lodräta axeln motsvarar vardera 25 procent-
enheter.

RESULTATREDOVISNING

Bivråk *Fernis apivorus* (L.)

Har troligen häckat varje år med några par (Dahlberg et al 1972, Lindell
1975a), men någon inventering har icke gjorts. Bivråken anländer sist av
rovfågeln och Dahlberg et al (1972) anger 19.5 som medelankarstatdatum
för åren 1966-69. Arten brukar därefter ses regelbundet fram till början
av september. Den högsta dagssumman för sträckande bivråkar som noterats
under perioden är 15 ex, som sågs 16.8.71.

1976:
VITKINDAD GÅS (*Branta leucopsis*). 1 ex Sjömosjön 20.10 (IA).

1977: (forts)

ÅRTA (*Anas querquedula*). Sommarfynd: Djupen, Surahammar (ML).

ROSKARL (*Arenaria interpres*). 1 ex Råsvälen, Lindesberg 5.5 (HLJ).

* SILVERTÄRNAN (*Sterna paradisaea*). 1 ex Malmön, Köping 20.5 (GP).

-- 0 --

SIGNATURER: AA Anders Andersson, AE Arne Eklöv, AGE Anders Geidemark,
AL Anders Lundin, AN Anders Norrman, ARA Anders Arnell, BE Bertil Eriksson
BE Bo Eriksson, BW Björn Wennberg, BJW Björn Westman, CIC Carl-Ivan Carl-
sson, DG Daniel Green, EA Erik Andersson, EJ Erik Jansson, GLJ Göran Ljung-
gron, GN Göran Nilsson, GP Göran Pettersson, HE Hans Ek, HH Henry Hirs-
mäki, HJ Holger Johanson, HOH Hans-Olof Hellqvist, IA Ingvar Andersson,
JG Jan Grip, JH Jan Hellström, JHF Jan-Henrik Fallgren, JL Jörgen Lindberg,
JM Jan-Erik Malmstigen, JOH Jan-Olof Hermansson, KE Kjell Eklund, KEM Kris-
ter Ekman, KI Kjell Ingeström, KK Karl-Gunnar Källebrink, KLe Kari Leppä-
lampi, KOH Kjell-Olof Hedlund, KÅK Kjell-Åke Källebrink, LA Lars Asklund,
LD Lars Dahlberg, LE Lennart Eriksson, LC Leif Carlsson, LJ Leif Johansson,
LM Leo Mäkinen, LS Lars Söhlén, LSY Lars Syren, MF Mats Forslund, MFA Mi-
kael Fallgren, MG Martin Green, ML Mikael Leppälampi, MV Mikael Vesanen,
OA Ola Almqvist, Oan Olle Andersson, OS Ove Sjöberg, PA Per Angelestam,
PB Peter Bernöwall, PE Per Eriksson, PJa Peter Lundberg, PM Per Magnusson,
PÅ Per Ålind, RC Robert Carlén, RL Raimo Laurila, RR Roland Thuvander,
RW Roland Wara, SE Stefan Björklund, SES Sven-Erik Svensson, SJ Stefan
Johansson, SL Sören Larsson, SLe Seppo Leppälampi, SÖ Stig Öhman, TC To-
mas Carlsson, TS Thomas Skoglund, TSÅ Tom Sävström, UC Ulf Carlsson,
UE Ulf Eriksson, UJ Ulf Jonfeldt, UR Ulf Risberg, ÖD Öyvind Dössländ.
LSO Lars Storm.

UPPROP

VILKA MELLANSVENSKA FÅGELARTER SJUNGER UNDER HÖSTEN?

Under nästan tjugo års tid har jag fört åtminstone sporadiska anteck-
ningar över fåglarnas höstsång och planerar nu att sammanställa mate-
rialet till en uppsats. Enstaka arter, som sparvugglan, har en allde-
les speciell höstsång, men därtöver låter en mängd arter höra sin or-
dinarie vårsång under hösten. Jag önskar nu komma i kontakt med och er-
hålla kompletterande uppgifter från andra mellansvenska ornitologer som
har gjort noteringar eller eljest kan erinra sig parbildnings- eller
parningspel samt sång eller sångliknande ljudtyrningar hos olika arter
från 1 september och senare under hösten och vintern. Svar önskas före
1 november 1979.

KjellBylin, Lövsängsvägen 48, 811 00 Sandviken, tfn 026/250573

Brun glåda *Milvus migrans* (Boddaert)

Två iakttagelser har gjorts av denna art, båda under våren: 1 ex 22.5.67 och 1 ex 10.4.72.

Glåda *Milvus milvus* (L.)

Arten har observerats fyra gånger genom åren t.o.m. 1975 och det sista fyndet faller inom den aktuella tioårsperioden: 1 ex 23.5.69.

Havsörn *Haliaeetus albicilla* (L.)

Denna art finns noterad från sju av de tio åren. I regel har 1-4 ex setts per år, nämligen jämnt fördelade på månaderna februari-april och oktober-november. I mars 1973 uppehöll sig två gamla havsörnar vid Askövikens i drygt två veckor, vilket är enda gången någon fågel uppträtt stationärt.

Totalt har 29 ex noterats under perioden (några sålunda säkerligen dubbelräknade) och av dessa utgörs 31 % av ungfåglar och 52 % av adulta. För övriga 17 % har ingen ålder angivits. Vid jämförelse mellan den första och sista femårsperioden, framkommer att andelen observerade ungfåglar hållit sig nära nog konstant. Detta får anses som anmärkningsvärt, med tanke på artens försämrade reproduktion (se Helander 1975), men kan kanske förklaras av det knappa beräkningsunderlaget.

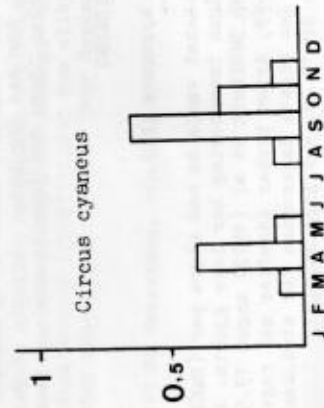
Brun kärrhök *Circus aeruginosus* (L.)

En av karaktärsfågeln vid Askövikens. Antalet häckande par har legat på 2-3 par under hela perioden. Några undersökningar beträffande häckningsresultat har inte gjorts, men anteckningar om ungfåglar finns från de flesta år. Dahlberg et al (1972) anger 1.4 som medelankomst datum för åren 1966-69 och i slutet av september brukar alla kärrhökar ha lämnat lokalen. Sträckande fåglar har ibland iakttagits i april och september, men endast i något enstaka exemplar.

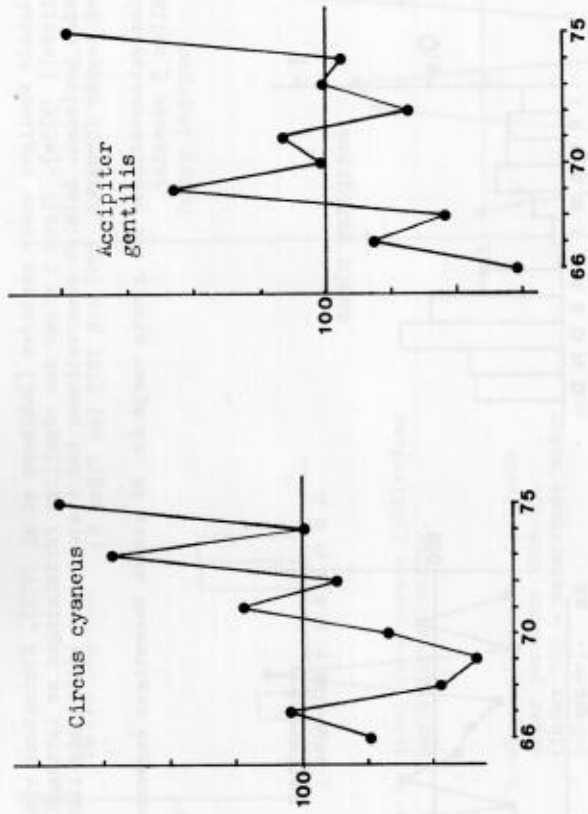
Blå kärrhök *Circus cyaneus* (L.)

Under perioden uppträdde arten endast som genomflyttare och inga vinter- eller sommarfynd har gjorts. De mest frekventa månaderna är april och september, vilket framgår av figur 1. Antalet iakttagelser av blå kärrhök har visat en uppåtgående trend, särskilt markerad efter 1972 (figur 2). Antalet observerade exemplar per observationsdag har ökat med 52 % mellan de båda femårsperioderna. De sista åren har arten varit något av en "vartannatårsfågel" med stora variationer mellan åren.

Medelankomst datum anges av Dahlberg et al (1972) till 2.4 för åren 1966-69. Sträckande fåglar ses sparsamt men notabeit är 9 sträckande ex 20.9.75.

Figur 1. Antal ex. per observationsdag för blå kärrhök redovisat månadsvis.

Figur 2. Observationer av blå kärrhök. (Index 100 = genomsnitt under perioden).

Stäpp-/Ångshök *Circus macrourus/pygargus* (Gmelin/L.)

En observation: 1 ex 17.9.66.

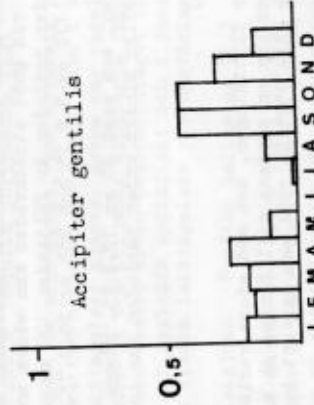
Duvhök *Accipiter gentilis* (L.)

Någon häckning har ej konstaterats under tioårsperioden, men under åren 1973-74 gjordes flera iakttagelser under häckningstid och arten häckar sannolikt (Lindell 1975a).

Figur 4 visar fördelningen av observationerna månadsvis. En tydlig topp märks under sträckmånaderna september-oktober. Duvhöken visar, liksom blå kärrhöken, en uppåtgående trend. Denna är dock inte alls så stor (27 % jämfört mellan femårsperiodern). (se figur 3).

Iakttagelser vintertid har gjorts varje år utom 1966.

Någon enstaka fågel har ibland setts sträcka.

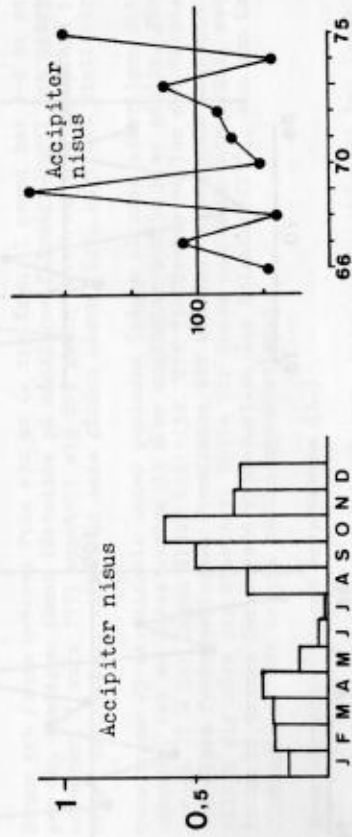

Figur 4. Antal exemplar per observationsdag för duvhök.

Sparvhök *Accipiter nisus* (L.)

Häckade troligen under perioden (Dahlberg et al 1972), åtminstone vissa år (Lindell 1975a). Figur 5 visar den månatliga fördelningen av iakttagelserna under perioden. Antalet observationer har i stort sett hållit sig lika, men två toppar förmärks, 1969 och 1975 (se figur 6).

Vinterobservationer har gjorts varje år. På sträck överstiger dagssummorna sällan 5 exemplar.

Figur 5. Antal exemplar per observationsdag för sparvhök.

Ornvråk *Buteo buteo* (L.)

Trolig häckfågel med något eller några par (Dahlberg et al 1972, Lindell 1975a). Någon inventering är ej gjord. Några vinterfynd har inte gjorts under perioden och Dahlberg et al (1972) anger 18.3 som medelankonstadium för åren 1966-69.

Ornvråken är kanske den mest observerade rovfågeln vid lokalen, särskilt i september, då arten vissa dagar kan nå goda sträcksummor. Dagssummor över 10-20 ex är visserligen ovanliga, men vid gott sträckväder kan stora antal ses. De fem högsta noteringarna under perioden är följande: 100 ex 8.9.66, 300 ex 20.9.70, 75 ex 11.9.74, 172 ex 7.9.75 och 255 ex 20.9.75.

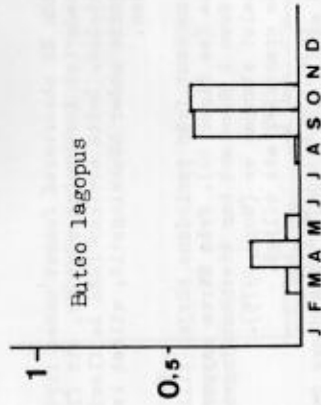
Ibland kan goda summor nås även om våren, som mest 40 ex 12.4.75. Någon uppfattning om arten tenderat att öka eller minska under perioden har inte kunnat fås.

Fjällvråk *Buteo lagopus* (Pontoppidan)

Fjällvråken uppträdde regelbundet under flyttningen, men med stora variationer mellan åren (se figur 7). Möjligen kan en tendens till ökning skönjas. Anmärkningsvärt är att fler fjällvråkar sågs 1975 än 1974 som var ett toppår för arten (SOF 1978).

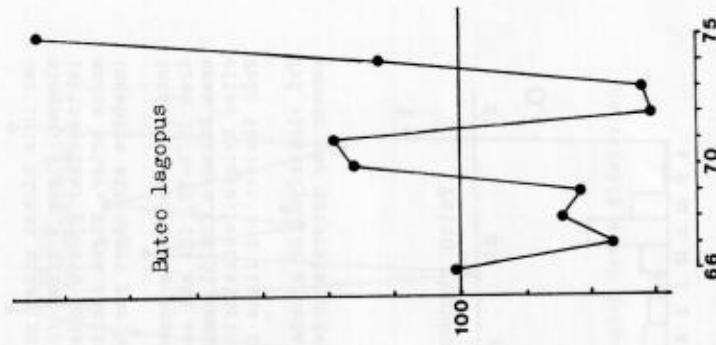
Inga sommar- eller vinterfynd är gjorda under perioden. De flesta iakttagelserna gjordes i april och september-oktober (se figur 8).

Den högsta dagssumman som noterats är 11 ex 7.9.75.

Figur 8. Antal observerade fjällvråkar per observationsdag.

Figur 7. Observationer av fjällvråk under perioden 1966-75. (index 100 = medelvärde under perioden).

Obestämd skrikörn *Aquila clanga/pomarina* (Pallas/Brehm)

en iakttagelse har gjorts, nämligen 1 ex som den 7.5.69 sträckte över viken.

Kungsrörn *Aquila chrysaetos* (L.)

Framst en vintergäst, som noterats huvudsakligen under månaderna januari - mars och november-december. Även i april och oktober har vardera två iakttagelser gjorts. Arten var regelbunden fram till och med vintern 1971/72. Under de två följande vintrarna fanns ingen kungsrörn i området och 1974 observerades arten överhuvudtaget inte. På senvintern 1975 bösjade kungsrörnar uppträda sporadiskt och i december samma år sågs 1-2 ex regelbundet. De flesta iakttagelser rör ungfåglar.

Fiskgjuse *Pandion haliaetus* (L.)

Har ökat med flera par i området under perioden. Dahlberg m.fl. (1972) anger 4-5 par för åren 1966-70 och Lindell (1975a) 4 par 1974. Detta innebär en stabilisering efter den minskning som skett. På Tidö fanns t.ex. 6 bon 1965 (Lindell 1975a). Några undersökningar beträffande häckningsresultat har veterligen ej gjorts.

Fiskgjusen anländer till viken så snart öppet vatten finns och medelankonstadium för åren 1966-69 är 6.4 (Dahlberg et al 1972). I slutet av september brukar alla gjusar ha lämnat området. Bistaka sträckande fåglar har noterats undantagsvis.

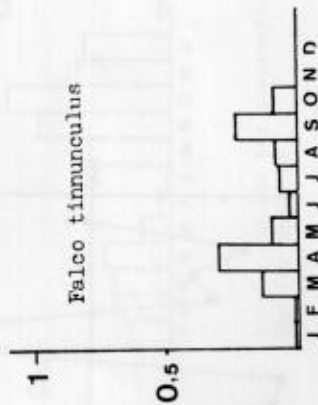

Tornfalk *Falco tinnunculus* (L.)

Har inte häckat under perioden och arten är observerad främst under flyttningen. Figur 9 visar fördelningen månadsvis. Anmärkningsvärt är, att fler iakttagelser gjorts under våren än höstetid. Detta avviker från de flesta andra arter. Några iakttagelser har gjorts under häckningsstid, vilket kan innebära att något par häckat i närheten.

Antalet observerade exemplar har ökat markant från periodens början till åren 1972-73, för att sedan åter minska (se figur 10). Från Närke rapporterar Nilsson (1975) samma tendens och även i Sörmland har återhämtningen efter silvverkatastrofen på 1960-talet stannat av (Ward 1975). Från Västra-land finns inga publicerade uppgifter att tillgå.

Två vinterfynd är gjorda, båda 1975: 1 ex 6.1 och 27-28.2. Inga högre dags-sommor har noterats under sträcket, som mest 5 ex 7.9.75.

Figur 9. Antal observerade tornfalkar per observationsdag.

Figur 10. Observationer av tornfalk under perioden 1966-75. (index 100 = medelvärde för perioden).

Stenfalk *Falco columbarius* (L.)

Iakttagen som tämligen sparsam gäst under sträcket, främst i april och september (figur 11). Även för stenfalken har fler vår- än höstfynd gjorts. (jfr tornfalken). Dessutom gjordes vinterfynd 1967 och 1968.

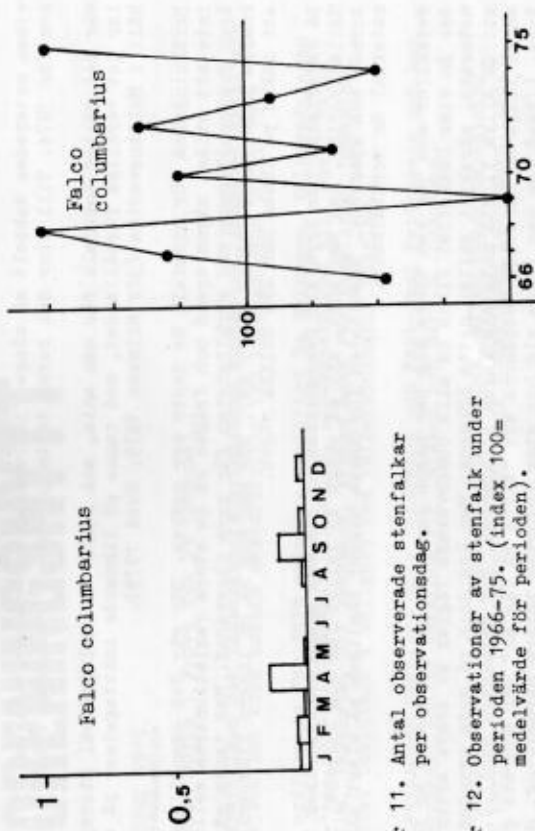
Antalet observerade fåglar har hållit sig i stort sätt lika under perioden med 5-6 ex/år i snitt. (se figur 12).

Inga noteringar om sträckande stenfalkar har gjorts.

Lärkfalk *Falco subbuteo* (L.)

Ett par har häckat varje år på Tidö (Lindell 1975a) och 1975 häckade troligen ytterligare ett par vid lokalen (Skoglund 1976). På sensommaren brukar flera lärkfalkar, även ungfåglar, jaga över Askövikens.

Inga fenologiska data har framräknats, men arten anländer i skiftet april/maj och brukar vara försvunnen i mitten av september.

Figur 11. Antal observerade stenfalkar per observationsdag.

Figur 12. Observationer av stenfalk under perioden 1966-75. (index 100 = medelvärde för perioden).

Jaktfalk *Falco rusticolus* (L.)

Observerad två gånger vid Askövikens, båda gångerna under denna tidsperiod: 1 ex 9.10.71 och 1 ex 15.3.75.

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus* (Tunstall)

Arten var t.o.m. 1966 (3 ex observerades) en årsviss sträckgäst vid Askövikens (Lindell 1975a), men därefter endast noterad enligt följande: 1 ad 3.4.69, 1 juv 5.4.69., 1 juv 12.4.69, 1 ex 21.9.70, 1 ex 31.3.74 samt 1 juv som uppehöll sig på lokalen 27.9 - 18.10. 75.

DISKUSSION

Den häckande faunan finns inte mycket att orda om, ej heller de tillfälliga gästerna, som medtagits endast för fullständighetens skull. Jag skall istället koncentrera mig på de sex arter, som sparsamt-allmänt besöker området, främst under vår och höst. Dessa är blå kärnhök, duvhök, sparvhök, fjällvråk, tornfalk och stenfalk. För dessa har figurer redovisats i den artvisa genomgången.

Genomgående för dessa arter är, att fler fåglar setts under åren 1971-75 än under 1966-70. Den ökningen uppgår till 37 %. Den största ökningen svarar den blå kärnhöken för och skillnaderna mellan åren är så stora att de bör indikera en ökning under tioårsperioden.

Beträffande duvhök och sparvhök visar de båda arterna anmärkningsvärt likartade variationer genom åren. Ökningen är inte stor för dessa, speciellt inte för sparvhöken, men en ökning av antalet duvhöksiakttagelser är troligen överensstämmande med verkligheten.

Figur 7 för fjällvråk får anses som mer osäker än för de tidigare nämnda. Detta beror på artens uppträdande. Den kan alltså ses i betydande antal någon enstaka god sträckdag, men i stort sett saknas annars och på så vis blir siffrorna mer osäkra. Ett exempel på detta är skillnaden mellan 1974 och 1975. 1974 var ju ett toppår för arten (se SOP 1978), men vid Askö-

FÖRENINGSNYTT

ÅRSMÖTET 1979.

Årsmötet hölls i Frövi den 23 februari.

Årsberättelsen och räkenskapsredovisningen godkändes. Årsmötet beviljade styrelsen och dess kassör ansvarsfrihet för verksamheten under 1978.

Till ordförande för 1979 omvaldes enhälligt Bo Eriksson. Valberedningen hade till nyval föreslagit Ulf Widén, Lindesberg och till omval Raimo Laurila, Pajersta, Ulf Eriksson, Arboga samt Per Angelstam, Gammelbo. Årsmötet beslutade i enlighet med valberedningens förslag.

Till revisorer omvaldes Elov Petersson och Karl-Axel Pettersson och som revisorssuppleanter omvaldes Ulf Carlsson och Martin Johansson.

Till valberedning inför årsmötet 1980 valdes, efter öppen omröstning, Sören Larsson, Per Magnusson och Jan-Erik Malmstigen (sammankallande). Utgifts- och inkomststat godkändes. På utgiftssidan domineras ökningen av lidkriften som numera trycks på annat tryckeri och med betydligt bättre kvalitet. För att täcka en del av denna utgiftsökning har styrelsen beslutat ta ut en speciell prenumerationsavgift på 10:-.

Årsavgiften för 1980 bestämdes till 15:- för alla icke A-medlemmar. Prenumeration likställs med B-medlemskap.

Rapportkommittén antog följande uttalande: Bo Eriksson, Hans-Olof Hellvist, Karl-Gunnar Källebrink, Sören Larsson och Jan-Erik Malmstigen.

Under "övriga frågor" togs upp bl.a. yttrande angående den planerade grävningen i Svartån lämnas av styrelsen under mars månad. Närvarande medlemmar i Närkes Ornitologiska Förening inbjöd till MOP:s årsmöte den 20.3. Representant från VOF till SÖF:s årsmöte utses av styrelsen. Intresset för en skogsgrupp inom VOF väcktes.

Avslutningsvis visade Ulf Risberg, Grängesberg, utmärkta diabilder från Rundö och bergslagsmarkerna. Fruona ornitologhjärtan kunde åter väckas till liv efter en lång och fortfarande mycket kall vinter.

Thomas Skoglund

ÅNGSÖEXKURSION 6.5.72.

Fjorton deltagare mötte upp vid parkeringen på Ångsö, en fin och solig morgon, omkring nollgradigt.

Vi tog Grevens stig ned mot Mälaren och två stenkäckar flög över oss. Vårens fåglar sjöng för fullt - bofinkar, någon lövsångare och göktyta.

Strax före badplatsen såg vi en tornfalkhona sitta i en talltopp. Falken beskådades en bra stund. Från badplatsen sågs bl a storlom, småskrake, häger, fiskgjuse, sparvhök och många fisktärnor.

Efter en timmes skådande fortsatte vandringen mot Grisfjärden, där fika

viken noterades dubbelt så många fjällvråkar per observationsdag 1975 som för 1974. Till stor del beror detta på en god sträckdag 1975.

När det gäller tornfalk får man anta, att figur 10 tämligen väl åter speglar det verkliga förhållandet, med tanke på liknande iakttagelser på andra håll i Mellansverige (jfr Nilsson 1975, Nord 1975).

Beräkningarna för tornfalk är desto mer osäkra. Där går det egentligen inte att utläsa någon trend och frågan om de stora variationerna mellan åren överensstämmer med verkligheten får vara obesvarad. Med tanke på de knappa materialet (55 ex på 10 år), bör man nog ha en längre tidsperiod att räkna på innan man kan utläsa något.

Då materialet för tornfalk överensstämmer bra med andra iakttagelser i Mellansverige, kan man anta, att så också är fallet för blå kärrhök, düvhök och sparvhök. Resultaten för dessa bygger nämligen på klart större material än tornfalkens.

Felkällor som jag kan tänka mig har någon inverkan på materialet är följande: En viss osäkerhet finns om alla observerade fåglar av dessa arter noterats, särskilt gäller detta hökarna. Man kan dock på goda grunder anta, att de allra flesta noterats (egen erfarenhet, Per Magnusson muntl.). En annan fråga är hurvida metoderna att "titta på fåglar" har ändrats genom åren. Likaså kan man fråga sig hur stor inverkan bättre utrustning, ökade kunskaper (bättre tillgång på bra artbestämningsslitteratur, nya rön inom flyttfåglarforskningen etc.) har på observationseffektiviteten. Dessa frågor ter sig för mig omöjliga att besvara, men gissningsvis behöver de inte vara alltför utslagsgivande i ett material som detta.

LITTERATUR.

- Avelin, H. 1969. Fågelrapport från Västmanland 1966 jämte vissa kompletterande uppgifter från tidigare år. Vår Fågelvärld 27: 76-80.
- 1969. Fågelrapport från Västmanland 1967. Vår Fågelvärld 28: 56-57.
- 1970. Västmanland 1969. Vår Fågelvärld 29: 121-123.
- Dahlberg, L., Johansson, L. & Magnusson, P. 1972. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1966-70. Stencil.
- Granqvist, I. 1970. Västmanland 1969. Vår Fågelvärld 29: 237-240.
- Helander, B. 1975. Havsrörnen i Sverige. 2:a uppl. Uddevalla.
- Lindell, L. 1972a. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1971. Stencil.
- 1972b. Västmanland 1971. Vår Fågelvärld 31: 201-202.
- 1973a. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1972. Stencil.
- 1973b. Västmanland 1972. Vår Fågelvärld 32: 226-228.
- 1974a. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1973. Stencil.
- 1974b. Västmanland 1973. Vår Fågelvärld 33: 249-250.
- 1975a. Fågelfaunan vid Asköviken. Information nr 3 från länestyrelsen i Västmanlands län.
- 1975b. Västmanland 1974. Vår Fågelvärld 34: 233-235.
- 1976. Fågelrapport för Västmanland 1975. Meddelanden från Västmanlands Ornitologiska Förening nr 2: 1-7.
- Nilsson, R. 1975. Märke 1974. Vår Fågelvärld 34: 172-175.
- Nord, I. 1975. Sörmland 1974. Vår Fågelvärld 34: 175-177.
- Sjögren, A. 1972. Västmanland 1970. Vår Fågelvärld 31: 201-203.
- Skoglund, T. 1975. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1974. Stencil.
- 1976. Förteckning över fåglar observerade vid Asköviken 1975. Stencil.
- SÖF. 1978. Sveriges fåglar. Stockholm.
- Wahlstedt, J. 1968. Skrikörn (Aquila clanga/pomarina) ny för Västmanland. Vår Fågelvärld 27: 348-349.

Författarens adress: Bygatan 12, 724 66 Västerås